

лексики, щоб вплинути на емоції адресата, внаслідок чого почуття ненависті до «інших» стає цілком виправданим.

Висновки. Ідеологічні переконання та цінності у вигляді вербалізованих ідеологем маніфестуються в дискурсі, сприяючи реалізації комунікативних стратегій ідеологічного дискурсу та здійснюючи вплив на адресата. Ідеологема реалізується опорним словом або групою слів, які виражають інтереси окремої групи у формі цінностей, переконань, моделей поведінки, забезпечуючи смислову цілісність дискурсу.

Перспективи подальшого дослідження. З огляду на посилення обміну інформацією у суспільстві, який супроводжується зростанням інтересу до наукового аналізу процесів мовленнєвої діяльності, подальша робота в цьому руслі є надзвичайно перспективною. Виявлення ідеологем через аналіз лексико-семантичних, граматичних, прагмалінгвістичних засобів у їхній взаємодії із соціальними чинниками уможливило експлікацію «упередженого» ставлення до предмета викладу, а, отже, – здатність протистояти викривленню даних та, як наслідок, маніпуляції свідомістю.

Список використаної літератури

1. Барт Р. Избранные работы : Семиотика : Поэтика / Р. Барт ; [пер. с фр]. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с
2. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 281 с.
3. Бехта І. А. Дискурс наратора в англійській прозі / І. А. Бехта. – К. : Грамота, 2004. – 304 с.
4. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : [монографія / під заг. ред. І. С. Шевченко]. – Х. : Константа, 2005. – 354 с.
5. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 476 с.
6. Культура русской речи / [учебник для вузов / под ред. проф. Л. К. Граудиной и Е. Н. Ширяева]. – М. : Изд. группа НОРМА–ИНФРА М, 1999. – 560 с.
7. Приходько А. Н. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. Н. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
8. Dijk T. A. van. Discourse analysis as ideology analysis / T. A. van Dijk // Language and Peace. – Aldershot : Dartmouth Publishing, 1995. – P. 17–33.
9. Khilkhanova E. Language construction of reality in the German tabloid press (on materials of Bild newspaper) / E. Khilkhanova. – Budapest : Open Society Institute, 1999. – 117 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. The Daily Telegraph [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk>
2. The Guardian [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.guardian.co.uk>
3. The Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.timesonline.co.uk>
4. The New York Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nytimes.com>
5. The Washington Post [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.washingtonpost.com>

Статтю подано до редколегії
13.03.2012 р.

УДК 821-3.02(4)

З. Л. Філоненко – аспірант Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Явище американської експериментальної прози в постмодерністській поезиці

*Роботу виконано на кафедрі германських мов
і перекладознавства ДДПУ ім. Івана Франка*

Статтю присвячено дослідженню постмодерністської експериментальної прози та виявленню її характерних особливостей. Визначено поняття американської постмодерністської експериментальної прози з погляду

ду постмодерністської поетики та розглянуто важливе значення цього новаторського явища для літературознавства.

Ключові слова: експериментальна проза, постмодерністська поетика, новаторство.

Филоненко З. Л. Феномен американської експериментальної прози в постмодерністській поезії.

Стаття посвячена дослідженню постмодерністської експериментальної прози і визначенню її характерних особливостей. Визначено поняття американської постмодерністської експериментальної прози з точки зору поетики і розглянуто важливе значення цього новаторського явища для історії літературознавства.

Ключевые слова: экспериментальная проза, постмодернистская поэтика, новаторство.

Filonenko Z. L. The Phenomenon of American Experimental Prose in Postmodern Poetics. The article is devoted to the study of postmodern experimental prose and its main characteristic features. The notion of American postmodern experimental prose from the point of view of postmodern poetics has been determined. The importance of this innovative phenomenon for the development of literary studies is being given.

Key words: postmodern experimental prose, postmodern poetics, innovation.

Постановка наукової проблеми та її значення. Період кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. – це час інновацій, час становлення нового естетичного феномену під назвою *експериментування*, який почав формуватися ще в модернізмі, згодом перейшов в імпресіонізм, футуризм, сюрреалізм, імажизм, абсурдизм, реалізм, і, отже, у 60-х рр. ХХ ст. увійшов у постмодернізм.

Американська література на зламі ХХІ ст. стала демократичною і різномірною, і зараз вона є новаторською, адже з'являються нові твори, в яких переосмислюються традиційні ідеї, переробляючи літературні традиційні канони. Явище сучасної американської експериментальної літератури містить експериментальну прозу, яка є **актуальною** і сьогодні. Феномен експериментальної літератури загалом, і прози зокрема, періоду ХХ–ХХІ ст., є предметом різноманітних досліджень зарубіжних науковців [6; 7; 8; 9; 15], особливо, що стосується критичного аналізу сучасних творів письменників течії американського постмодернізму в прозі великої форми (J. Barth, M. Danielewski, W. Gaddis, J. Gardner, W. Gass, B. Malamud, T. Pynchon, Ph. Roth) [7; 11; 14; 15; 17], а також у прозі малої форми (D. Barthelme, M. Caponegro, R. Coover, S. Dixon, B. Everson, D. Means, S. Millhauser, G. Saunders, R. Sukenick, R. Swartwood) [5; 10; 13; 14; 15; 17]. Проте поняття постмодерністської експериментальної прози залишається все ще недостатньо вивченим, тому виникає потреба дослідження особливостей її становлення у постмодерністській поезії та визначення базових ознак.

Мета статті – виявити характерні особливості американської постмодерністської експериментальної прози крізь призму поетики постмодернізму.

Для реалізації поставленої мети потрібно розв'язати низку завдань, зокрема:

– уточнити поняття експериментальної літератури, зокрема експериментальної прози, в онтологічному та епістеміологічному ракурсах;

– з'ясувати основні ознаки американської постмодерністської експериментальної прози у площині постмодерністської поетики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів досліджень. У літературознавстві поняття *експеримент* (від лат. «experimentum»: проба, дослід) означає «форму пізнання дійсності, що ґрунтується на досліді, лабораторних принципах верифікації та моделюванні досліджуваних явищ» [2, I, 320] і використовується в художній літературі у формі експериментальної прози, експериментального роману, білих сонетів, фігурних віршів, предметно-зорової поезії тощо. Поняття *експериментації* (від лат. «experimentum»: проба, дослід) визначаємо як постмодерністське, що означає схильність до вільного прочитування тексту і вживається замість інтерпретаційної практики герменевтики та уявлення про зафіксований у слові властивий сенс буття [2, I, 321].

Термін *«експериментальна література»* («experimental literature») зародився ще в ХVІІІ ст. і став позначати літературні прозові твори, основною ознакою яких є новаторство щодо техніки письма чи стилю [7; 8]. У літературознавчій енциклопедії експериментальна література (від латин. «experimentum»: проба, дослід і «litteratura»: буквальне письмо; освіта, наука) трактується як така, що вміщує в собі різні художні твори, які відрізняються від традиційних за проблематикою, неординарним моделюванням тексту, як світу, і світу, як тексту, верифікацією певної ідеї, ризикованими з погляду канону прийомами зображення, а також нестандартною грою семантичних полів тощо [2, I, 320]. З огляду на це, твори експериментальної літератури можуть бути вдалими або ні. Щодо терміну

«експериментальна проза» (*experimental prose*) (від лат. *experimentum*): проба, дослід і *prosa oratio*: проста мова) – це умовна назва металітературного нарративу в модерністській художній літературі, який був особливо поширений у 20-ті ХХ ст. і реалізувався як певна реінтерпретація та творча трансформація епічної деканонізованої класики [2, I, 320–321].

Становлення американської експериментальної прози періоду постмодернізму відбулося в 1960–1970 рр. [7; 8; 14, 428, 441, 459–460, 468; 17, 138–139]. Із розвитком експериментальної прози у ХХ ст. з'являються *короткі оповідання* на сторінках різноманітних відомих американських літературних журналів (*The New Yorker, Esquire, Harper's, Vanity Fair, The Atlantic Monthly, Granta, The Kenyon Review, McSweeney's, Conjunctions*) і набувають великої популярності серед американських читачів. Протягом 1980–1990 рр. опубліковано декілька антологій, які містять так звані *короткі-короткі оповідання (short-short stories)*, як наприклад, «Short Shorts: An Anthology of the Shortest Stories» (1982) (ed. by I. Howe і I. W. Howe) і «Sudden Fiction: American Short-Short Stories» (1986) (ed. by R. Shapard і J. Thomas), що стали піджанром прози малої форми. За своєю структурою вони складаються як з одного абзацу (тобто це і є весь твір), так і з 2500 слів (частіше обсягом 1–2 сторінки), при чому не маючи складних сюжетів. Відзначимо, що «*short-short genre*» має ще й інші відповідники, як-от: «*micro-fiction*», «*mini-fiction*», «*one-minute fiction*», «*sudden fiction*», «*flash fiction*». Жанр короткого оповідання слугує ідеальною формою для експериментування, що сприяє підсиленню уже наявного літературного фундаменту і внесенню нових регіональних та етнічних думок у потік літератури [13, 237].

Експериментальна проза на кожному етапі свого розвитку завжди була відмінною від основної літературної течії і реалізовувалася різними засобами вираження – і стилістичними, і композиційними. Так, на початку ХХ ст. у модернізмі американські письменники почали експериментувати з формами тексту (G. Stein, E. Hemingway). Перший твір, який визначено в жанрі експериментальної літератури, належить англійському письменникові Л. Стерну, авторові твору «*The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman*» (1759) [6; 7; 8]. Цей екстраординарний твір ламає більшість стандартів творення художнього тексту взагалі, особливо, що стосується використання фонографічних засобів: застосування курсиву в тексті, використання пробілів, неправильний розподіл розділових знаків тощо.

Як відомо, до початку ХХ ст. американське коротке оповідання вкорінилося як ключовий жанр з широкою читацькою аудиторією, який представив і урозніманітнів фази демократичного життя в США. Вже в ХХ ст. різноманітні спроби експериментування були наявні в поліфонічній прозі, в Дадаїстичному нерозумінні, в уривчастих примітках, у зміні жанру, але домінантною формою літератури малої форми залишалася реалістична, яка була перевантажена героями, сюжетом, темою і методом розповіді [12, 217], що частково стало поштовхом до творення нової літератури.

У постмодерністській експериментальній прозі головні герої можуть бути одночасно зображені і як ненависні, огидні істоти, і як приємні та доброзичливі. Замість того, щоб подати послідовно вибудований сюжет твору, автори-експерименталісти перескакують з думки на думку, розгалужуючи основну сюжетну лінію різними відхиленнями. Письменник вдається до мовної гри, перекручуючи лексичні значення слів та синтаксис складних і простих речень в непередбачений, неочікуваний для читача спосіб. Одночасно тексті містяться різні фонографічні, стилістичні засоби, що поєднуються з окремими випадковими зображеннями, які не є ілюстраціями до тексту, а слугують тільки як певна форма сприйняття.

Американська постмодерністська експериментальна проза малої форми у ХХ ст. залишила помітну, багату, але складну спадщину, наповнену виразною та вражаючою образністю, соціальним конфліктом та величезною можливістю для тривалого експериментування, яке переходить у новаторство [12, 223].

У постмодерністській експериментальній прозі малої форми головними героями виступають не тільки люди. Часто в художньому тексті наголошують на ідеях або поняттях, що ринуть зі свідомості, консистенції води, частин тіла тощо [6]. Іншими словами, постмодерністська експериментальна проза творить у літературній традиції щось нове, тому можемо стверджувати, що вона є новаторською. Термін «*новаторство*» (від англ. *innovational activities*, франц. *esprit novateur*, від лат. *novator*: оновлювач) трактуємо як «вивяв ініціативи, запровадження нових тенденцій у письменстві, що виникають внаслідок критичного перегляду літературної традиції» [2, II, 128]. Поширення експериментальних стилів і новаторської естетики припадає значною мірою під рубрику стилю постмо-

дернізму. Митці, яких асоціюють з постмодерністською манерою письма, чию правдивість і оригінальність часто критикують, пропагують новаторство у творчості [9, 7], що слугує, на нашу думку, результатом прояву особливого стилю постмодерністської експериментальної прози. З огляду на сказане вище, важливим видається пояснення поняття *художнього експерименту*, що позначає «новаторську творчість письменника, який свідомо задається метою видозмінювати наявні жанрові структури, збагачувати зображально-виражальні засоби» [3, 222].

В американській постмодерністській експериментальній прозі визначаємо такі ознаки: фонографічні засоби: мовна і словесна гра, каламбур, оригінальність, подекуди дивацтво, незаймана індивідуальність, що переходить у новаторство; змінюється стиль і тон тексту; перехід від одного лексичного значення до іншого; входження і вихід із хронології подій; спосіб формування тексту, особливо перехід від 1-ої до 3-ої особи; відповідний спосіб організації слів на сторінці, зокрема використання інтервалу як виразного й багатозначного елементу у прозі.

Висновки. Під терміном «постмодерністська експериментальна проза» розуміємо постмодерністський прозовий твір малої форми, для якого характерний новаторський експеримент у творенні та застосуванні стилістичних засобів різних мовних рівнів, побудові композиції, залученні тематичних сюжетів. Явище експериментальної прози було характерним для багатьох літературних напрямів (модернізм, футуризм, сюрреалізм, абсурдизм, неоавангардизм), проте експерименти в художній прозі були спорадичними і не дуже популярними. Особливого розквіту експериментальна проза набуває в постмодернізмі, де саме різноманітні новаторські експерименти в прозі посідають ключові позиції. У 60-х роках ХХ ст. поштовхом для створення нового жанру в американській постмодерністській літературі стало експериментування з текстом, що надалі затвердилося терміном «постмодерністська експериментальна проза».

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні американської постмодерністської експериментальної прози, а також виявленні явища амбівалентності як її ключової ознаки з позицій сучасного літературознавства та лінгвістики.

Список використаної літератури

1. Голованова И. С. История мировой литературы. Постмодернизм : [Электронный ресурс] / И. С. Голованова. – Режим доступа : <http://17v-euro-lit.niv.ru/17v-euro-lit/golovanova/postmodernizm.htm>
2. Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 1. – 608 с. ; – Т. 2. – 624 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
4. Новейший философский словарь. Постмодернизм / гл. науч. ред. и сост. А. А. Грищанов. – Минск : Современный литератор, 2007. – 816 с.
5. A Companion to the American Short Story / Ed. by A. Bendixen, J. Nagel. – John Wiley & Sons Ltd, 2010. – 519 p.
6. Bensko T. Writing Experimental Fiction: Leaving the Problem Out of the Plot : [Elektronik resource] / T. Bensko. – Asses mode : <http://www.writing-world.com/fiction/experimental.shtml>
7. Experimental Literature / Ed. by F. P. Miller, A. F. Vandome, J. McBrewster. – VDM Verlag Dr. Mueller e.K., 2010. – 76 p.
8. Experimental Literature // Wikipedia. The Free Encyclopedia : [Elektronik resource]. – Asses mode : http://en.wikipedia.org/wiki/Experimental_literature
9. Institution & innovation / Ed. by K. Beekman. – Rodopi (Amsterdam – Atlanta, GA), 1994. – V. 8. (Series Avant Garde Critical Studies). – 175 p.
10. May C. E. The Experimental Short Story : Part II : David Means, Stephen Millhauser, George Saunders, Steven Dixon : [Elektronik resource] / C. E. May // Asses mode : <http://may-on-the-short-story.blogspot.com/search/label/Experimental%20Short%20Story>
11. O'Donnell P. The American Novel Now : Reading Contemporary American Fiction since 1980 / P. O'Donnell. – John Wiley & Sons Ltd, 2010. – 248 p.
12. Nagel J. The Twentieth Century : A Period of Innovation and Continuity / J. Nagel // A Companion to the American Short Story / Ed. by A. Bendixen, J. Nagel. – John Wiley & Sons Ltd, 2010. – P. 217–223.
13. Scofield M. The Cambridge Introduction to the American Short Story. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 291 p.
14. Steiner W. Postmodern Fictions, 1970–1990 / W. Steiner // The Cambridge History of American Literature : Prose writing, 1940–1990 / Ed. by S. Bercovitch. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – V. 7. – P. 425–538.

15. The Encyclopedia of Twentieth-century Fiction / Ed. by B. W. Shaffer, P. O'Donnell, D. W. Madden, J. Nieland, J. C. Ball. – John Wiley & Sons, 2011. – 1479 p.
16. The Routledge Companion to Experimental Literature / Ed. by J. Bray, A. Gibbons, B. McHale. – Routledge, 2012. – 496 p.
17. Van Spanckeren K. Outline of American Literature / K. VanSpanckeren. – Revised Edition. – U. S. Department of State, Global Publishing Solutions, 1994. – 177 p.

Статтю подано до редколегії
12.03.2012 р.

УДК 811.111'42

І. С. Холмогорцева – викладач кафедри англійської мови факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Авантекст фольклорного тексту в аспекті інтертекстуальності

*Роботу виконано на кафедрі англійської філології
ХНУ ім. В. Н. Каразіна*

У статті визначено поняття «авантекст», який описано в термінах теорії інтертекстуальності, зіставлено зі спорідненими поняттями «інваріант» і «гіпертекст». На матеріалі британської фольклорної п'єси виявлено характерну авантекстову структуру жанру.

Ключеві слова: авантекст, гіпертекст, інваріант, інтертекстуальність, структура жанру.

Холмогорцева І. С. Авантекст фольклорного тексту в аспекте інтертекстуальности. В статье определяется понятие «авантекста», которое описывается в терминах теории интертекстуальности, проводится сопоставление определяемого термина с понятиями «инвариант» и «гипертекст». На материале британской фольклорной пьесы определяется характерная авантекстовая структура жанра.

Ключевые слова: авантекст, гипертекст, инвариант, интертекстуальность, структура жанра.

Kholtmogortseva I. S. The Folklore Avant-Text in Terms of Intertextuality. The article gives the definition of the term «avant-text» and describes it in terms of intertextuality, it also provides the comparison of the notion in question with «invariant» and «hypertext». Using the texts of the British Folk Play there has been defined a characteristic avant-text genre structure.

Key words: avant-text, hypertext, invariant, intertextuality, genre structure.

Постановка наукової проблеми та її значення. Термін «інтертекстуальність» зайняв міцну позицію поряд із поняттям «текст», яке є центральним для лінгвістики. Його дослідження мають тенденцію до руйнування дисциплінарних кордонів, і зараз важко уявити сучасний аналіз будь-яких текстових елементів без полікомпонентного підходу, що в себе спадщину таких наук, як філософія, соціологія, психологія тощо, що не є дивним, адже лінгвістичний апарат, що використовується під час вивчення інтертекстуальності, включає в себе набутки таких дослідників як літературознавець Ж. Женетт, філософ Ю. Кристева, філософ та семіотик Р. Барт. Так і в разі вивчення фольклорного тексту вбачається доцільним застосування результатів та термінологічних апаратів літературознавства, фольклористики, етнографії.

Актуальність вивчення інтертекстуальності підтверджується кількістю теоретичних і практичних робіт, яка постійно збільшується, при цьому, число останніх у сучасних дослідженнях переважає. Так, поряд з класичними роботами з діалогізму М. Бахтіна, підходу постструктуралістів Ж. Дерріди і М. Фуко, текстологічних досліджень літературознавців М. Кристева і Н. П'єге-Гро, постає більш практичний погляд на питання. Крім того, сучасна епоха в науці віддає пріоритет процесу створення тексту, ніж його результату, відкритому і незакінченому тексту, ніж його готовому та закінченому виду, на перший план виходить дослідження твору в його дискурсивній природі, ніж просто статичному утворенню.